

¹⁰ Što je bilo dobro za Pompeja, jer bi se oni bili usprotivili rastu njegove moći.

¹¹ Marko Valerije Mesala Niger bio je konzul 61. g.pr.n.e., pompejevac i Ciceronov prijatelj; Lucije Afranije, čovjek niskog porijekla, postao je konzulom 60. g.pr.n.e., Pompejev legat u ratu protiv Sertorija, Mitridata i u građanskom ratu.

Ciceron je bio imenovan kao predlagatelj u uvodu senatske odluke. Budući da nije obavljao funkciju niti jedne magistrature, Ciceron je morao tražiti dopuštenje magistrata za govor pred narodom.

¹² Gaj Mesije, pučki tribun, odan Pompeju i Ciceronov prijatelj koji će ga 54.g.pr.n.e. braniti od optužbe zbog nasilnog djelovanja. U građanskom ratu, nakon neznatnog oklijevanja, stupa na stranu Cezara kome će biti legat u Africi.

¹³ Upravitelj provincije imao je vlast (*imperium*) koja je obuhvaćala zapovjedništvo nad vojskom i civilnu sudsku nadležnost. Dodjeljivanje Pompeju *imperium* većeg od onog upravitelja nagovještaj je koji najavljuje principat: takvim *imperium maius* poslužiti će se i August.

¹⁴ Marko Favonije je bio protivnik trijumvira i 59.g.pr.n.e. suprotstavio se Cezarovu agrarnom zakonu isto kao što će se 55.g.pr.n.e. suprotstaviti zakonu *de provinciis consularibus*. U građanskom ratu slijedit će Pompeja, no nakon bitke kod Farsala dobit će Cezarov oprostaj. Neće se nalaziti među urotnicima, već će se sukobiti s Brutom i Kasijem kod Filipa gdje će pasti u zarobljeništvo.

¹⁵ Ciceronova kuća nalazila se na Palatinu, no bila je porušena, a prostor je bio posvećen hramu Liberte. Pontifici su trebali poništiti svetu obavezu (*tollere religionem*) objavljujući posvetu nevažecom.

¹⁶ Vjerojatno u odnosima s Terencijom, jer brata Kvinta u pismu obdaruje mnogim krasnim epitetima te je tako svaka sumnja isključena. Ciceron misli reći da su ga branili upravo zato jer je bio daleko, i njihova velikodušnost koristila je više njima da naprave dobar utisak nego njemu za koga su mislili da je sve izgubljeno. Sada kada se vratio, više ga ne trebaju sažaljevati, već mu zavidjeti.

Koraljka Crnković

Tradicija grčkog jezika u hrvatskom obrazovnom sustavu

Govor održan 20. lipnja, 2003 g, povodom Proslave grčkog jezika, na Pniksu.

Osobita mi je čast što se večeras na ovaj svečani dan nalazim među vama, na ovome mjestu koje nam svojom dalekom prošlošću budi najtoplije osjećaje, te što vas mogu pozdraviti u ime Hrvatskog društva klasičnih filologa i podijeliti s vama radost večerašnje proslave grčkog jezika.

Ova je večer veoma važna: slavimo rodendan grčkog jezika, dan osobit za sve nas, jer zapadni je svijet nastao i razvio se na temeljima antičke civilizacije, helenističkog svijeta, čiji jezik i mi danas s tolikom ljubavlju njegujemo i borimo se za njega.

Grčka je kolijevka civilizacije, duhovna roditeljica svih nas, te njezin jezik s pravom smatramo svojim. Svi se mi klasični filolozi u Europi svakodnevno borimo za budućnost klasičnih jezika i za njihovo očuvanje, a svoju borbu smatramo svojim zajedničkim zadatkom. Želja nam je budućim generacijama pokazati bogatstvo grčkog jezika i pobuditi u njima svijest o postojanju dubokih korijena antičke civilizacije i u ovom današnjem modernom svijetu.

Kao Hrvatici, filologu, profesorici starogrčkog i novogrčkog jezika, želja mi je večeras upoznati vas s nekoliko riječi o ulozi Hrvatske u očuvanju grčkog jezika i suradnji naših dviju zemalja.

Tradicija poučavanja klasičnih jezika u Hrvatskoj veoma je važna, a traje već gotovo 4 stoljeća. Prije točno godinu dana proslavljena je 395. godišnjica najstarije klasične gimnazije, one zagrebačke. Budući da je Crkva prije 4 stoljeća imala najjači utjecaj na obrazovanje u Hrvatskoj, Klasična gimnazija u Zagrebu osnovana je prije 400 godina kao Isusovačka gimnazija, s programom koji se temeljio na sintezi klasične naobrazbe i kršćanskih moralnih načela. Od svoga je osnutka škola neprekinuto djelovala, prolazila brojne reforme, njegujući tradiciju klasičnih jezika, osobito grčkog jezika i civilizacije. Od 18. stoljeća Klasična je gimnazija državna škola. Reformom školstva prije 30 godina pokušalo se ukinuti klasične jezike, no nasreću i politička je vlast shvatila važnost klasične naobrazbe u obrazovanju mladih, te je danas učenje latinskog i grčkog jezika nepobitno.

Danas u Hrvatskoj postoji 12 gimnazija u kojima se uče klasični jezici. U Zagrebu (gradu od milijun stanovnika) oko 1200 učenika uči klasične jezike, a čak su tri klasične gimnazije: Klasična gimnazija (državna), osnovana 1607. godine, Nadbiskupska klasična gimnazija, osnovana 1927. kao crkveno sjemenište, a od

1991. otvorena za javnost, te Privatna klasična gimnazija (u kojoj predajem), osnovana 1996. godine. Osim u Zagrebu, klasični je jezici uče u klasičnim gimnazijama i klasičnim odjeljenjima škola u Osijeku, Slavonskom Brodu, Rijeci, Pazinu, Zadru, Splitu i Sinju. S osobitim zadovoljstvom naglašavam da su hrvatski učenici, uz učenike Grčke, Cipra, Italije, Španjolske, Bugarske i Ukrajine, ove godine sudjelovali na Prvom međunarodnom natjecanju iz grčkog jezika.

Hrvatski obrazovni ciklus sastoji se od 8 + 4 godine. Hrvatsko školstvo nema liceja, već samo osnovnu školu od 8 godina i 4 godine gimnazije. U hrvatskim je školama učenje grčkog jezika rašireno samo u takozvanim klasičnim školama ili klasičnim odjeljenjima. Danas postoji 8 osnovnih škola u kojima se uči grčki jezik i 12 gimnazija, od kojih se 6 osnovnih škola i 3 gimnazije nalaze na području Zagreba. Grčki se jezik uči u završna dva razreda osnovne škole, dakle djeca ga počinju učiti s 13 godina. Grčki se jezik uči kao izborni predmet, tj samo u odjeljenjima klasičnog usmjerenja. Na tom početnom stadiju učenja grčkog učenici uče mitologiju i gramatiku, te samo početno snalaženje na tekstovima. Cilj je da učenici dobiju okvirno znanje iz grčke mitologije i povijesti, i uglavnom savladaju osnove gramatike, kako bi se mogli snalaziti na grčkim tekstovima. Ukoliko žele mogu nastaviti učenje grčkog u gimnaziji. Tijekom 4 godine gimnazije učenici (u nastavku učenja grčkog) čitaju tekstove klasičnih grčkih autora. Čitaju se Ksenofont i novozavjetni tekstovi (1 razred), Homer i liričari te Herodot (2 razred), tragedija i Demosten (3 razred), te filozofski tekstovi Aristotela i Platona, i Tukidid (4 razred). Tako učenici dobiju uvid u grčku književnost. U Hrvatskoj smo odabrali metodu podučavanja više autora s manje tekstova, da bismo dobili širinu klasičnog obrazovanja. Zbog malog broja sati grčkog u školama (3 sata u osnovnoj i 3 sata u gimnaziji tjedno), uspijemo samo čitati tekstove. Većinu sati nastave učenici uče prevoditi tekstove, dakle radi se na originalnim tekstovima (bez prijevoda), a preostalo vrijeme razgovaramo s njima o ideji teksta, i iz teksta promatramo ondašnji život, kulturu i povijest Grka. Povijest Grčke učenici uče posebno tijekom 2 godine nastave povijesti. Samo radi usporedbe istaknula bih da u Grčkoj učenici počinju učiti starogrčki u gimnaziji sa 5 ili 6 sati tjedne nastave, dok se u liceju grčki uči 6 sati, odnosno 7 u klasičnoj gimnaziji. Studij klasičnih jezika koncipiran je u 4 godine. Osim učenika koji su učili klasične jezike u školi, studij grčkog jezika mogu upisati i studenti koji nisu učili grčki u školi. Tijekom studija starogrčkog, studenti se susreću s novogrčkim jezikom samo u dva semestra, dok sam studij novogrčkog za sada ne postoji, ali se nadam da će se u skoroj budućnosti uvesti i studij neohelenistike.

Zaključujući ovo izlaganje istaknula bih da se u Hrvatskoj veoma njeguje antička civilizacija. Tijekom svog školovanja, svi učenici uče antičku povijest jedan semestar u osnovnoj i dva semestra u srednjoj školi. Antička je kultura uklopljena i u nastavu književnosti i povijesti umjetnosti. Vrlo su česta maturna putovanja učenika u Grčku, na kojima učenici upoznaju antičku grčku civilizaciju, ali i moderan život Grčke. U programu nastave u klasičnim gimnazijama učenici završnih razreda

odlaze na studijsko putovanje u Grčku, upotpunjujući i zaokružujući tako svoje znanje što su ga godinama stjecali. Ta su putovanja mogućnost i ostaloj djeci, koji nisu učili klasične jezike, da se susretnu s antičkom kulturom i shvate je kao temelj naše današnje civilizacije. Učenici iz Hrvatske već godinama sudjeluju na ljetnim seminarima grčke kulture u Anavysosu i na Hiosu u organizaciji asocijacije *Euroclassica*. Premda u Hrvatskoj ne postoji studij neogrecistike, već studenti uče starogrčki 2 semestra u sklopu studija starogrčkog, hrvatska je članica društva Neohelenista. Interes za starogrčki posljednjih godina sve više raste. U školi stranih jezika na Fakultetu u Zagrebu starogrčki se uči već 2 godine, a interes je sve veći. Upravo zbog svega ovoga, u cilju produbljavanja poznavanja antičke kulture i civilizacije, ali i zbog širenja interesa za grčkim jezikom i upoznavanja Hrvatske sa grčkom kulturom, kako antičkom tako i modernom, potrebna je suradnja Grčke i Hrvatske. Napominjem da je neophodna suradnja grčkih škola sa školama u Hrvatskoj u kojima se uče klasični jezici, te razmjena učenika i profesora, kako bi se međusobno upoznali, te upoznali tradiciju antičke civilizacije u Grčkoj i Hrvatskoj. Isto tako se nadam da će u skoroj budućnosti u Hrvatskoj biti osnovan Balkanološki institut i Katedra za neohelenizam. Svjesni smo činjenice da je Grčka kolijevka civilizacije i temelj modernog svijeta.

Brojni arheološki nalazi svjedoče bogatu antičku prošlost Hrvatske, a spomenut ću samo neke. Grčki su moreplovci započeli svoju plovidbu po Jadranskoj obali u 7. st. pr. Kr., te su u 6. st. pr. Kr. na području Jadrana niknule prve grčke kolonije, najprije, prema mišljenju nekih, osnutkom kolonije na otoku Korčuli (Κόρκυρα Μέλαινα). U 4. st. pr. Kr. utemeljena je i kolonija Ἴσση, današnji Vis, grad koji je u vrijeme najvećeg procvata u 3. st. pr. Kr. i sam osnivao kolonije na Korčuli, u Trogiru, Solinu i Stobreču. Prema podacima Diodora (XV, 13.5) Jonjani su otok Oigigiju smjestili na jadranski otok Mljet. Taj se otok spominje u antičkim zemljopisnim zapisima iz 4. st. pr. Kr. O grčkoj kolonizaciji kako na jadranskim otocima, tako i u kopnenim gradovima, svjedoče brojni materijalni dokazi. Osim spomenutih, brojna su druga mjesta na području današnje Hrvatske nastala upravo u to doba. To bi mogla biti tema jedne druge rasprave.

Zbog svega toga željela bih još jednom istaknuti kolika je važnost učvršćenja veza Hrvatske i Grčke, te jačanje i širenje prijateljstva naših dviju zemalja.